

اندیشه‌هایی بزرگ از مکانی کوچک

بارها شاهد بوده‌ایم که اندیشه‌هایی بزرگ از مکان‌هایی کوچک و از نقطه صفر آغاز شده‌اند؛ اندیشه‌هایی که منشأ بروز تحولاتی عمیق و اثربخش در جامعه گشته‌اند. در تاریخ کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز شاهد بوده‌ایم که حرکت‌هایی بزرگ از کتابخانه‌هایی کوچک شروع شده و در سطوح ملی و بین‌المللی تأثیرگذار بوده‌اند. در بازدیدی که به تازگی همراه با جمعی از کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز داشتم، نکته بالا در ذهنم تداعی شد. شاید به لحاظ مکانی، این کتابخانه به وسعت یک کتابخانه عمومی یا کتابخانه دانشکده‌ای کوچک باشد. شاید از اینکه این مکان در اصل متعلق به کتابخانه منطقه‌ای نیست و بلکه در یکی از طبقات ساختمان کتابخانه میرزای شیرازی دانشگاه شیراز جای گرفته (و یا خود را برای مدت‌های طولانی به آن تحمیل کرده) تعجب کنیم، اما توضیحات مسئولان کتابخانه منطقه‌ای درباره تاریخچه شکل‌گیری، برنامه‌ها و فعالیت‌های آن، ما را متقاعد می‌کند که، با وجود کوچکی مکان این کتابخانه، کارهای بزرگ و اثربخشی در آن صورت می‌پذیرد.

بی‌آنکه قصد بزرگنمایی و تبلیغی کاذب درباره این فعالیت‌ها داشته باشیم، مجموعه مدیریت و کارکنان کتابخانه منطقه‌ای، در طول دو دهه اخیر، دست‌اندرکار تأمین نیرو، سازماندهی، برنامه‌ریزی و انجام فعالیت‌های گوناگون بوده‌اند. گزارش کوتاه مسئولان کتابخانه از این فعالیت‌ها و بازدید از بخش‌های آن، بویژه بنای در دست ساخت آن، نشان داد که اندیشه‌های بزرگی به منصف ظهور رسیده که عملاً تحقق یافته‌اند. در شرایطی که توسعه فیزیکی کتابخانه‌ها در ایران، به دلیل کمبود اعتبارات و یا کم توجهی، همیشه با مشکل مواجه بوده است و در وضعیتی که تأمین نیروی انسانی متخصص برای کتابخانه‌ها، به دلیل محدود شدن استخدام به سختی امکان‌پذیر بوده، کتابخانه منطقه‌ای توانسته است به این دو مهم دست یابد. این کتابخانه با تدبیر مدیریت آن و دور از هیاهو، گام‌های بزرگی در راه توسعه همه‌جانبه برداشته است: اکنون بنایی عظیم در چهارده طبقه و با طراحی حساب شده و به وسعت 20 هزار مترمربع در دست احداث است، تجهیزات لازم و کافی برای راه‌اندازی ساختمان جدید و بهره‌برداری از آن در نظر گرفته شده، ساختار تشکیلاتی و پست‌های سازمانی (109 مورد) برای آن به تصویب رسیده و قرار است تا سقف 400 کارشناس، کارشناس ارشد و دکترا افزایش یابد. اما آنچه مهم‌تر است و آن اندیشه‌های بزرگ را عینیت بخشیده، طرح‌های پژوهشی و اجرایی برای ایجاد انواع نظام‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی است که تقریباً تمامی آنها در نوع خود در ایران منحصر به فرد هستند: شبکه فهرستگان کتابهای فارسی، پایگاه مجله‌های تمام متن، پایگاه مقاله‌های تمام متن فارسی، پایگاه کتابهای تمام متن فارسی، پایگاه نقشه‌ها و تعدادی پایگاه‌های موضوعی.

افزون بر موارد فوق، تهیه و راه‌اندازی پایگاه ISI فارسی و نیز نمایه استنادی علوم، بیانگر اراده و تلاش خستگی‌ناپذیر متخصصان این کتابخانه است که می‌تواند به موضوعاتی چون اعتبار بخشی مجله‌های فارسی، پژوهش‌های استنادی، مجله‌ها و شناسایی مجله‌های هسته و نویسندگان ایرانی هسته، کمک کند. به موازات این تلاش‌ها، رخداد مثبت دیگری نیز به واقعیت پیوسته است: انتشار منظم مجله انگلیسی زبان Iranian Journal of Information Science and Technology که مقاله‌های پژوهشی نویسندگان ایرانی و خارجی را درج

می‌کند و می‌تواند در سطح بین‌المللی مطرح باشد. تأسیس پانزده نمایندگی در دانشگاهها و مراکز پژوهشی ایران و ارائه خدمات اطلاع‌رسانی به آنها را نیز باید به جمع دستاوردهای آن اندیشه‌های بزرگ افزود. کتابخانه منطقه‌ای، با همین ساختمان کوچک خود توانسته است مرزهای ملی را نیز پشت سر گذارد و در سطح منطقه‌ای فعالیت کند. تأسیس شعبه‌هایی در سوریه و ارمنستان در همین راستاست.

امید است این اندیشه‌های بزرگ، که از مکانی کوچک سرچشمه گرفته و حکایتگر تلاشهای بسیار، برنامه‌ریزیهای دقیق و ارتباط سیاستمداران مدیران کتابخانه با دستگاههای دولتی در راه سیاستگذاری، بودجه‌بندی و مانند آنها و جلب همکاری اندیشمندان و متخصصان حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی و علوم رایانه‌ای است، همچنان تداوم یابد.

بدون تردید، این اندیشه‌های بزرگ تأثیر خود را بر اندیشه‌های بالقوه بزرگ کتابداران جوان این مرز و بوم خواهد گذاشت. امید است در آینده نزدیک مدیران هوشمند و خستگی‌ناپذیر بیشتری چون «دکتر جعفر مهاد» داشته باشیم.

رحمت‌الله فتاحی

دانشیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی

دانشگاه فردوسی مشهد